

TAHİRVEZUHRE / TAHİRVEZÜHRE

"Tahir ve Zühre" destanından seçilen bu parça "Özbek Halk kadı" sensinde yayımlanan "Tahir ve Zühre" (söyleyen: Rahmetulla Yusufoglu, hazırlayan: Muhammednadir Saidov, G.Gulam Edebiyat ve Sanat Neşriyatı, Taşkent 1974) kitabından alındı.

Söyleyen: Rahmutulla Yusuoglu, Hazırlayan: Muhammednadir Saidov

/Dastandan parça/

(Destandan parça)

Ötgen zamanda, elü yurti amanda, enevi körinen tağlarnifi artide, Semerkandnifi. sırtide, Özcan yurtide Karahan ve Sarihan degenler ötdi. Karahan padşahlık kılıb, Sarihan vezirlik kılıb, ikkevi dost bolib, biri-birinin gepini yerde kaldırmey, hürmet izzet bilen, kette devlet bilen, naz-ne'met bilen yaşab, aşlarini aşab, ikkevi hem kırkdan kırk beşge karab kadem koyib kaldılar. Amma bularnin heç nerseden kemi yok bolsa hem dünyade bir-tirnakke zar ediler.

Künlerden bir kün Sarihan padşahnifi aldige kirşe, Karahan zar-zar yığlab otırbdi. Şunda Sarihan Karahan padşahge karab: "Ey şahım, memleketnin dört taraf i hükminizde bolsa, sayenizden kuş körkıb uçib otalmese... sizge kayerden sitem ötdi", deb sorab, nime deydi:

Devletde cemlikbolmasa,
Sevletde kemlik bolmasa,
Bisatifide senaksız mal,
Ne'metde kemlik bolmasa...
Şahım, kimden sitem ötdi?

Geçmiş zamanda, el ve yurt esenlikte iken, şu görünün dağların ardında, Semerkant sırtlarında, Özcan yurdunda Karahan ve Sarihan yaşamışlar. Karahan padişahlık, Sarihan vezirlik ederek dostluk içinde birbirinin sözünü yere düşürmeden hürmet ve izzet ile büyük devlet ile naz u nimet ile yaşayıp, gün geçirip, ikisi de kırktan kırkbeşe doğru adım atmışlar. Ama bunların hiçbir şeye ihtiyacı olmasa da dünyada bir turnağa muhtaç idiler.

Günlerden bir gün Sarihan padişahın huzuruna girdiğinde, Karahan hüngür hüngür ağlıyormuş. Sarihan, Karahan padişaha bakarak: "Ey şahım, memleketin hükümünüzde iken, gölgenizden kuş korkup uçamaz iken... size nasıl elem değdi" diye sorup, şöyle söyler:

*Devlette kargaşa olmazken
Heybette eksiklik olmazken
Servetinde sayısız mal
Nimette eksiklik olmazken
Şahım, kimden elem değdi?*

Egri-bügri kervan ötdi,
Kimler keldi, kimler ketdi.
Endi nevbet bizge yetdi;
Şahım, kimden sitem ötdi?

Yurtifige düşman kel dimi,
Elifini garet kıldımı?
Nakes yolinni aidimi,
Şahom, kimden sitem ötdi?

Şıkkallab çıkarıb tavus,
Yığlaysız, yok sire küliş.
Devran ötdi avuş-avuş,
Şahım, kimden sitem ötdi?

Suvlar keledi saylar bilen,
Köpler öter vaylar bilen,
Hemsuhbetifi aylar bilen,
Şahım, kimden sitem ötdi?

Suvler keledi derya bilen,
İşler öter ima bilen.
Lersillegen keniz kızlar
Pestden bakar kıya bilen.
Şahım, kimden sitem ötdi?

Suvlar keledi tınık, layka,
Kırkdan aşıb boldik sıyka.
Devletindir daim tayka,
Şahım, kimden sitem ötdi?

Suv keledi kıya, döfiden,
Köpik taşlab ağzi kefiden,
Daim işin kelse önden...
Şahım, kimden sitem ötdi?

Suv keledi navli taşke,
Adem bahti başka-başke.
Basgen izin. közi kaşka,
Şahım, kimden sitem ötdi?

Suv kelibdi gülistange,
Sözifi aram erer cange,
Haber bergin Sanhange,
Şahım, kimden sitem ötdi?

Şunda Karahan hem dosti, hem veziri Sanhange
karab yüreğini yazıb, derdini yarib nime deydi:

Bağım solgenge yığlaymen,
Bergi tolgenge yığlaymen.
Yiğitliğim este-sekin
Eda bolgenge yığlaymen.

Eğri büğrü kervan geçti
Kimler geldi, kimler gitti
Şimdi nöbet bize yetti
Şahım kimden elem değdi.

Yurduna düşman geldi mi
Elini yağmaladı mı
Zalim yolunu kesti mi
Şahım, kimden elem değdi?

Şıngırdayıp çıkarıp ses
Ağlarsınız yok hiç gülüş
Devran geçti avuç avuç
Şahım, kimden elem değdi?

Sular gelir çaylar ile
Çoğu gitti vaylar ile
Sohbet arkadaşın aylar ile
Şahım, kimden elem değdi?

Sular gelir ırmak ile işler geçer
ima ile Ürkek cariye kızlar
Alttan bakar süzgün
Şahım, kimden elem değdi?

Sular gelir saf, bulanık
Kırtan aşıp olduk sıkılık
Devletindir daima sınırsız
Şahım, kimden elem değdi?

Su gelir yamaçtan, tepeden
Köpürerek ağzı genişten
Daima işin gelse sağdan
Şahım, kimden elem değdi?

Su gelir kurnalı taşta
İnsanın bahtı başka başka
Bastığın izin gözü kaşka
Şahım, kimden elem değdi?

Su gelmiş gülistana
Sözün huzur verir cana
Haber ver Sarıhan'a
Şahım, kimden elem değdi?

O zaman Karahan da dostu ve veziri Sarıhan'a gön
lünü açıp, derdini döküp ne der:

Bağımın solduğuna ağlarım m.
Yaprağı dolduğuna ağlarım
Gençliğimin yavaş sakın
Eda olduğuna ağlarım.

Meve salmas er-er terek,
Men neydeyin, küydi yürek.
Bırar ferzendim bolmasa,
Bu şevketler nime karak?
Men ene şunge yığlaymen.

Suvdey akıb ömrüm öter,
Bir kün ecel ilgim tutar.
Bir merashor bolmagen son,
Bahtım yurtım koldan keter.
Men ene şunge yığlaymen.

Dünyada kalmaydı atım
Bolmegen sofi zürriyetim.
Deştde kuyun tozgigendey,
Ölsem, kurır ismim, zatım.
Men ene şunge yığlaymen.

Gam koyılar her tamanden...
Tenim cüda bolsa canden,
Tevbe, hüda körsetmesin,
Nişan kalmas Karahanden.
Men ene şunge yığlaymen.

Sanhan bu sözni eşitib: "Ey padişahım, dünyade ferzend dagide küygen bir siz emessiz. Mene, Sarıhan hem huddi sizdey-kü. Şahım, dünyade heç "boldün" degen adam hem barmikin!" deb, könli veyran bolib, nime deydi:

Zalim feleknin çevriden
Zorlar hem tüşer havriden.
Dünyanın ötmış devriden
Yığlamen, şahım, men yığlay!

Takdirimiz peyvestiden,
Cerhi semanin destiden,
Ümitsizlik bir ağır yük,
Çıka bilmedik astiden.
Yığlamen, şahım, men yığlay!
Tağlar başı çaldı tuman,
Ferzend dağı cüda yaman.
Padişahlerge yığlaş heram,
Sabr kulun, sahi zaman,
Piınsı? Yığlamen, şahım, men yığlay!

Derya suvi yazda tasdı, •
Yaşlarımız kırkdan aşdı,
Barıbcıllıkeyanaşdı.
Taşge ursem ağırır başdı,
Yığlamen, şahım, men yığlay!

Sanhan sargaydı, soldı,
Gahde yığlab, gahde küldi.
Özcan yurtının çegeşi,
Sultanim, sene neboldı,
Yığlamen, şahım, men yığlay!

Meyve solmaz servi kavak
Ben neyleyim, yandı yürek
Bir evladım olmasa
Bu şevket neye gerek?
Ben işte buna ağlarım.

Su gibi akıp ömrüm geçer
Bir gün ecel elimi tutar.
Bir mirasçı olmadıktan sonra
Bahtım yurdum elden gider
Ben işte buna ağlarım.

Dünyada kalmaz adım
Olmayınca zürriyetim
Kırda kasırğa savurmuş gibi
Ölsem, kurur ismim, zâtım.
Ben işte buna ağlarım.

Gam dolar her yandan
Tenim ayrılrsa candan
Tövbe, Allah gös termesin
Eser kalmaz Karahan 'dan
Ben işte buna ağlarım.

Sanhan bu sözü işitince: "Ey padişahım, dünyada çocuk ateşine yanan bir siz değilsiniz. İşte, Sanhan da aynı sizin gibi. Şahım, dünyada hiç "oldum" diyen adam var mı kil" deyip, gönli viran olup söylemiş:

Zalim feleğin çevrinden
Güçlükler de düşer zorundan
Dünyanın geçmiş devrinden
Ağlamayın şahım, ben ağlayayım!

Takdirimiz ezelden
Koca feleğin elinden
Ümitsizlik bir ağır yük
Çıkabilmedik altından
Ağlamayın şahım, ben ağlayayım!

Dağlar başı oldu duman
Çocuk ateşi pek yaman.
Padişahlara ağlamak haram
Sabredin zamanın şahı
Ağlamayın şahım, ben ağlayayım!

İrmak suyu yazda taşı
Yaşlarımız kırkı aşdı
Varıp elliye yanaştı
Taşa vursam ağırır başı
Ağlamayın şahım, ben ağlayayım!

Sanhan sarardı, soldu
Gah ağladı, gah güldü
Özcan yurdunun pençesi
Sultanim, sana ne oldu
Ağlamayın şahım, ben ağlayayım!

Şunda Karahan Sanhange karab:

- Ey dostim, ikkevimiz hem birdey ferzend dağide küygenmiz. Kel, ikkevimiz bir tağlerde çıkib alkar-palkar avleb, piçe içimizni boşatib keleyik, bolmasa taze dıkkı nefes bolib ölemiz, dedi. Sarıhan şunda Karahange:

- Şahım, nime deseniz, biznin re'yimiz oşenge, dedi.

Şuytib, birge avge çıkmaklikke cezm kılışdı.

Karahan bilen Sarıhan "Konıl yazmakke tav yahşi, undan keyin av yahşi", deb elden bezib, ik-kevi ikki kulpar atde tağlerge çıkib kitdiler. Tağlerde bulaklernin başını, dolanelernin sayesini mekan kilib, halkden taşkeri yüreberdiler. Karahan bilen Sarıhannın nevkerleri hem bu vakeyeden haberdar bolib, abu teyam teşib, Karahan bilen Sarıhannın nevkerleri heme bu vekayeden haberdar bolib, abu taam taşıb, Karahan bilen Sanhannın ahvalatiden haber alib yürdiler. Şuytib, bir kün Karahan bilen Sarıhan bir dolananın astide sayeleb otirib, hasretleşib turib, şunda Karahan Sarıhan dostige bakib, köziden yaşı mercan-mercan akib: "Bizler hem şu dünyade ferzend köermikenmiz", deb zar-zar yığlab, nime deydi:

Tağdan-takke at sekretib,
Sarsan bolib yüremizmi?
Başkalardey biz hem ferzend
Tırnağını köremizmi?

Bugün boldi, bugün boldi,
Ey dostim, nece kün boldi.
Beferzendliknin dağiden
Kara közim kange toldi.

Her kün tange bakamizmi,
Könilge ot yakamizmi?
Şuytib, tağde elden bezib,
Ademlikden çıkamizmi?

Zar inregen Karahandır,
Beferzendlik köp yamandır.
Sarıhan, rastini aytsam,
Hayat bizge dergümandır.

Sanhan şunda Karahan padişahge karab: "Ey şahım, naümid şeytan, hali keç emes. Biravge başde, biravge ayağide baht dariydi, degen", deb Karahan padişahge diyardarlık berib, nime deydi:

Gahi önden, gah çepden,
Şemal turar, sultanım.
Otib kaygu, akşamdey
Etek yarar, sultanım.

Kuvvetimiz kimden kem,
Devletimiz kimden kem?
Hüday berse, kempir hem
Ferzend körer, sultanım.

O zaman Karahan, Sarıhan 'a bakıp:

- Ey dostum, ikimizde bir çocuk ateşinde yanmışız.
Gel, ikimiz dağlara çıkıp keklik avlayıp, biraz içimizi boşaltıp gelelim, yoksa yine tık nefes olup ölüürüz, dedi.

Sanhan o zaman Karahan 'a:

- Şahım, siz ne dersenez, bizim reyimiz ondadır, dedi.

Böyle edip, birlikte ava çıkmaya karar verdiler.

Karahan ile Sanhan "Gönül açmaya dağ iyi, ondan sonra av iyi" deyip elden uzaklaşıp, iki küheylan atla dağlara yöneldiler. Dağlarda pınarların başını, çahların gölgesini mekân tutup, halktan uzaklaştılar. Karahan ile Sanhan'ın askerleri de bu vakıadan haberdar olup, yiyecek ve su taşıyıp onların hâlimden haber alıyorlardı. Böyle edip bir gün Karahan ile Sarıhan bir çalının altında gölgelenip sohbet ederken, Karahan Sarıhan dostuna bakıp gözünden inci gibi yaş döküp: "Bizler de bu dünyada evlât sahibi olacak mıyız ki?" diye hüngür hüngür ağlayarak der:

Dağdan dağa at koşturup
Avare olup yürür müyüz?
Başkaları gibi biz de evlat
Tırnağını görür müyüz?

Bugün oldu, bugün oldu
Ey dostim, nice gün oldu
Çocuksuzluğun dağından
Kara gözüm kana doldu.

Her gün tana bakar mıyız,
Gönülde od yakar mıyız?
Böyle dağda elden bezip
İnsanlıktan çıkar mıyız?

İnildeyen Karahan'dır
Çocuksuzluk çokyamandır.
Sarıhan, doğrusunu desem
Hayat bize şüpheli olur.

Sarıhan o zaman Karahan padişaha bakıp: "Ey şahım, ümitsiz olan şeytan, geç değil. Birine başta, birine sonda baht güler, demişler" diye Karahan padişaha teskinde bulunup şöyle der:

Gah sağdan, gah soldan
Rüzgâr eser, sultanım.
Geçip kaygı, akşam gibi
Etekyarar, sultanım.

Kuvvetimiz kimden az
Devletimiz kimden az
Allah isterse ihtiyarın da
Çocuğu olur, sultanım.

Yürüşimiz köknari
Tüş emesmi, sultanım?
Naümidlik şeytannın
İşimesmi, sultanım?

Bunda hemra kildiniz
Sarıhanni, sultanım.
Sanhanni sizden hem
Bağrı kandir sultanım.

Bu sözni Sanhan aytdi, Karahan şunda bu
sözni eşitib, kani endi şundey bolsa, deb Sanhan
dostige karab nime deydi:

Ağzinge may, Sanhan,
Kani endi, coracan,
Ferzend körüb bizler hem,
Bolsak edi bearman.

Kızıl bolsak birimiz,
Ulli bolsak birimiz.
Kude bolsak ikkimiz,
Başka yokdir tirimiz.

Şahid bolgin, Sanhan,
Niyet kildim suni men.
Bir ül, bir kız bizlerden
Peyda bölgen kürü men.

Eli halkni ciyeyin,
Barim halkka iyeyin,
Kız atini Zühre deb,
Oğlin Tahir koyayin.

Yokdan ilham boldime...
Şu gep keldi dilime.
Dilim kaynab, Sanhan,
Kelib kondi tilime.

İkkavimiz başkage
Şu niyetni aytmayık,
Va'demiz şu, Sanhan,
Şundan asla kaytmayık.

Karahan bir derdimend,
Sözleydi velimanend.
Şu aytgenni kılaylık,
Bizlerge berse ferzend!

Bu sözni Karahan aytdi...

Endi Karahan padişanın ordasiden bir haber
alaylık. Bundan bir nece ay ilgeri Karahan bilen Sa-
nhannıflı zaifeleri ay aşıb kalgan ediler. Ene endi
müddeti tamam bolib, Karahan padişanın hatini bir
kız ve Sanhan vezirnin hatini bir oğıl toğdı. Derrav
süyünçige deb nevkerler Karahan bilen Sanhan
otırge bulak başige karab çapib ketdiler. He-

Yürüyüşümüz esrarkeşçe
Düş değil mi, sultanımı
Ümitsizlik şeytanın
İşi değil mi, sultanım?

Bunda yoldaş ettiniz
Sanhan 'ı sultanım.
Sanhan 'in sizden çok
Bağrı kandir sultanım.

Bu sözü Sanhan dedi. Karahan bu sözü işitip, öy-
leyse hadi şimdi deyip Sanhan dostuna şöyle der:

Ağzına yağ, Sanhan
Haydi şimdi can dost
Çocuk görüp bizler de
Olsaydık arzusuz

Kızlı olsak birimiz
Oğullu olsak birimiz
Dünür olsak ikimiz
Başka yoktur arzumuz.

Şahit ol Sanhan,
Niyet ettim bunu ben.
Bir oğul bir kız bizlerden
Peyda olduğu gün ben.

Eli halkı yığayım
Varımı halka vereyim
Kızın adını Zühre
Oğlanını Tahir koyayım.

Yoktan ilham oldu
Bu söz geldi gönlüme
Gönlüm kaynayıp Sanhan
Gelip konu dilime.

ikimiz başkasına
Bu niyeti demeyelim
Vaadimiz bu, Sanhan
Bundan asla dönmeyelim.

Karahan bir dertli
Söyler velinimet
Bu dediğini yapalım
Bizlere verse evlat

Bu sözü Karahan söyledi...

Şimdi Karahan padişahın sarayından bir haber ala-
lım. Bundan birkaç ay önce Karahan ile Sarıhan'ın ha-
nımları aylarını doldurdular. Şimdi vakti tamam olup,
Karahan 'in hanımı bir kız ve Sanhan vezirin hanımı bir
oğlan doğurdu Derhal müjdeciler askerler Karahan ile Sa-
nhan'ın oturduğu pınar başına doğru at koşturdular.

demey, takka yetdiler. Şunda nevkerlernin kettesi atden tüşib, Karahan bilen Sanhannin aldige barib, köl kavuştirib, "süyünçi berin" deb, Karahan bilen Sarıhange barib, moylavini burab, kolini bıkımige tireb nime deydi:

Buyan keldi yetti nevker,
Nevkerlernin beri devker.
Alib keldik bir huş haber,
At berin ciyranu çevker.

Şahım, soraymiz süyünçi,
Tablede bedav tulparden,
Katarge tirkelgen narden,
Nükreden, altından, zerden
Zerbab ton, nakşın kemerden,
Şahım, soraymiz süyünçi.

Suv keledi güldür-güldür,
Süyünçige koynim toldir!
Şahım, senge arzım şuldur,
Şahım, soraymiz süyünçi.

Özcanda devran sürdiniz,
Bahtı devletler kördiniz,
Tüşlerni onge yordiniz,
Karahanim bir canıme,
Vezir, siz oğil kördiniz,
Şahım soraymiz süyünçi.

Taş belendge dümeledi,
Bizden haber kim aladi.
Şair sözün bendin keser,
Bolmasa söz kemeledi.

Karahange bu söz yakdi,
Nevkerlerge külib bakdi.
Şaşgeni hem, netgeni hem,
At üstige ırğıb çıkdı.

Sanhan hem şahni kördi,
Bul hem çakkan ırğıb turdi.
Barni saçib nevkerlerge,
Dal bedavge kamçı urdi.

Şah baradi atin kuvib,
Sevlet bilen doktin üyib,
Gah kuanib, gah ayali
Kız tukkange zehni kayib.

Gahi padşah aidin ötib,
Gah veziri kuvib yetib,
Sanhan atden yıkıldı,
Dal bedavi münkib ketib.

Hemen dağa yettüer. Orada askerlerin başı attan inip Karahan ile Sarıhan'ın huzuruna varıp, el kavuşturup "müjdelik verin" diye Karahan ile Sanhan'a bakıp bıyığı ı u burup, elini böğrüne dayayıp söyler:

*Buraya geldi yedi asker,
Askerlerin hepsi dipdinçler
Alıp geldik bir hoş haber
At verin komur ve ala.*

*Şahım isteriz müjdelik
Tavladaki bedevi küheylandan
Katara katılan deveden
Gümüştən, altından, akçeden
Sırma elbise, nakışlı kemerden
Şahım isteriz müjdelik.*

*Su gelir güldür güldür
Müjdeye koynumu doldur!
Şahım, sana arzım şudur
Şahım, isteriz müjdelik.*

*Özcan 'dan devran sürdünüz
Baht u devletler gördünüz
Düşleri hayra yordunuz
Karahana 'ım bir canıma
Vezir, siz oğlan gördünüz
Şahım isteriz müjdelik.*

*Taş yükseğe yuvarlandı
Bizden kim haber alır
Şair sözün bendini keser
Olmasa söz eksilir.*

*Karahana 'a bu söz hoş geldi
Askerlere gülüp baktı
Şaşkın gayri ihtiyari
At üstüne atlayıp çıktı.*

*Sanhan da şahı gördü
O da hemen atlayıp durdu
Varını saçıp askerlere
Bedevi atına kamçı vurdu.*

*Şah vanr atını sürüp
Heybet ile gözdağı verip
Gah sevinip, gah hanımının
Kız doğurduğuna zihni kayıp.*

*Gah padişah öne geçip
Gah veziri arkasından
yetip Sanhan attan yıkıldı
Bedevi atı tökezleyip.*

Şuytib, yolda Sarıhannıfıv atı münkib ketib, Sa-rıhan dostemenige yıkılıb, yolda tep tartmay can berdi, şuytib, bugüni künni Karahan matem bilen ötkezdi. Sarıhannın ta'ziyesini beca keltirib, izzet-ikram bilen kömdirdi. Sarıhannın hatminin könlünü şirin sözler bilen köterdi.

"Etten, kızıl bolibmen-de... Hey meyli, ferzendsizlikden şu bolsa hem yahşi, barige şükür", deb ertesiden başlab Sarıhannın ornige Kara batır degen palvanını vezir küib köterdi. Lekin Karahan padişah dostı Sarıhannın muradige yetmey ülgenliği için köp kaygurib, aradan yetti kün ötgenden keyin, özini niyetige muvafık kızını ismini Zühre ve Sarıhannın oğlını ismini Tahir koydirdi. Ene endi Tahir bilen Zühre, alem behaber, künden-künge ösib ulgayib, "ata, ene", degündey, nerse berse yegündey bolib kaldı. Birden ikkige, ikkiden üçge, üçden dörtge kadem koyib, bir-birleri bilen uruşmay, netmey, cüda saz çıkib, oynab yüredigen bolib kaldılar. Bu-larnı yettiğe kirgenden keyin bir yahşi mektebdar mollage eltib, "suyegi bizniki, göşti sizniki", deb tap-şıldılar. Şuytib, Tahir bilen Zühre mektebde hem özi-den-özi bir-birlerini yahşi körüb, oynab yürüşer edi. Bir kün baharda Zühreay Tahirge "kel, ikkevimiz lale teremiz Lalenin hem en tazesiden", deb Zühreay Tahirge karab nime deydi:

Tahir, kara dele-deştge,
Elvan kıyib kızarıbdi.
Zeren çelnin uvatiden,
Tan atgendey sizeribdi!

Bir hilleri nepermanden,
Gözel ohşar senden-menden.
Kel, çapişib, gül tereylik,
Gülzarge ter tökib tenden.

Kel, çapaylık este-este,
Gül költikleb deste-deste.
Bir gep aytib bererige,
Kim arkada kalib ketse.

Atım menin Zühre güzel,
Aytgım keler koşık, gazel.
Ertege kelsen aytamen,
Tağın bugün bolma keşel,
Gepim oşal, oşal-oşal!

Kız balası kurğur şeytan bolar eken, Zühre hemme gepni aidinden hüddi birav örgetib koy-gandey Tahirni hem her hil oyun ve huş hareketlerge salib yürer edi. Emma Tahir bolsa Zühreni bir tenkur kız deb bilib, başka heç nimege tüşünmes edi. Şunday kılıb Tahir on beşge kir-gençe hem şuytib bir göl bala bolib ösdi.

Bu şekilde, yolda Sanhan'ın atı, tökezleyip, Sarıhan sessizce yıkılıp, yolda gık demeden can verdi. Böylece o günü Karahan matem ile geçirdi. Sanhan'ın taziyesini yerine getirip, izzet ikram ile gömdürdü. Sanhan'ın hanımının gönlünü tatlı sözler ile aldı.

"Yazık, kızım olmuş... Olsun çocuksuz olmaktansa iyi, hepsine şükür" deyip ertesi günden itibaren Sanhan'ın yerine Kara Batır isimli yiğidi vezir etti. Lâkin Karahan padişah dostu Sanhan'ın muradına yetmeden öldüğü için son derece üzüldü, aradan yedi gün geçtikten sonra kendi niyetine uygun olarak kızının adını Zühre, Sanhan'ın oğlunun adını Tahir koydu. Şimdi Tahir ile Zühre, günden güne büyüyüp "anne, baba" diyecek, nesne verse yiyecek kadar oldu. Birden ikiye, ikiden üçe, üçten dörde basıp, birbirleriyle kavga etmeden anlaşıp oynarlarmış. Bunlar yedisine girdikten sonra, iyi bir hocaya iletip "Eti senin, kemiği benim" diye verdiler. Bu şekilde, Tahir ile Zühre okulda da birbirlerini görüp, oynar idiler. Bir gün baharda Zühre, Tahir'e "Gel, ikimiz lâle toplayalım. Lâlenin de en tazesinden " diye. Zühre Tahir'e bakıp ne söyler:

Tahir, bak kıra ovaya
Elvan giyip kızarmış.
Ağaçların arasındaki yerden
Tan atmış gibi sızarmış.

Bir türü naparmandan'
Güzel gibi senden benden
Gel koşup gül derelim
Gülşene ter döküp tenden.

Gel gidelim aheste aheste
Gül toplayıp deste deste,
Bir laf deyip birine
Kim arkada kalıp gitse.

Adım benim Zühre güzel
Söyleyesim gelir şarkı gazel
Seherde gelsen söylerim
Daha bugünden olma uzak
Sözüm ta öyle öyle.

Kız çocuğu pek şeytan olurmuş. Zühre de sözü önceden sanki biri öğretmiş gibi Tahir'i de türlü oyun ve hareketlere yöneltirdi. Ama Tahir, Zühre'yi bir akran kız diye bilip, başka bir şey düşünmedi. Böylece Tahir on beşine girinceye kadar öyle saf bir çocuk olarak büyüdü.

Künlerden bir küni Tahir ikki sakkani beş payge urib, bir-biri bilen sakkalerni suytib urış-
tirib, oynab barayatgende sakkasinin biri cerh yi-
girib otırgen kempirnin çarhige tegib, çarhnin per-
regini sindirib koydi, şunda kempir Tahirge karab:
"Ey nadan bala", deb nime deydi:

Heç gep bilmez navde nadan,
Gödek kılık yiğit oğlan.
Casadin yetişgen pasban,
Dildarifini bilesenmi?

Heli ıskın aşıkдеми,
Yelle baki koşıkдеми,
Ya hayalin ma'sukдеми,
Dildarifini bilesenmi?

Derdin heli çaresi bilen,
Tensenmi sen her kim bilen,
Yürmeysenmi hanım bilen,
Dildarifini bilesenmi?

Yiğit bolsafi güldey cayna,
Aşık bolsan canni kıyna!
Zühre bilen barib oyna!
Dildarifini bilesenmi?

Aşık oynaş gödek işi,
Beşpay çertmes yiğit kişi,
Ayb bunda eyleniş,
Dildariftini bilesenmi?

Kempir maman çarh yigirer,
Dildarinden haber berer,
Kallık toyıfı kütib turar,
Dildarifini bilesenmi?

Kempir mamasi Tahirge şu sözlerni aytdi. Ta-
hirnin kölağige mamasinin sözleri yakib ketib,
mama, menin dildarım kim edi, deb mamasige
karab nime deydi:

Çarh yigirgen, ey can mama,
Dildarimden haber berin!
Kellik toyin siz istegen
Dildarimden haber berin!

Zühresini koşib sözge,
Köp aidiniz tiliftizge.
Nege undey, ay tin bizge!
Dildarimden haber berin!

Deryadey tolib-taşamen,
Tebgirimden edeşemen.
Aytn, barib ulaşemen,
Dildarimden haber berin!

Günlerden bir gün Tahir iki topu beş ayak oynayıp,
birbiri ile toplarını böyle vuruştururken, toplarının biri
kirmen fğiren yaşlı kadının kirmenine değip, kirmenin
pervanesini kırmış. O zaman yaşlı kadın Tahir 'e bakarak:
"Ey divâne çocuk" diye neler söyler:

Hiç laf bilmez toy divâne
Süt kuzusu kılıklı genç oğlan
Bedenin gelişmiş iriyarı
Sevgilini biliyor musun?

Hâlâ gönlün âşıқта mı
Türkü veya şarkıda mı
Ya hayalin sevgilide mi
Sevgilini biliyor musun?

Derdin henüz çaresiyle
Denkmisin sen birisiyle
Gitmez misin hanım ile
Sevgilini biliyor musun?

Yiğit isen gül gibi aç
Aşık isen canı zorla
Zühre ile varıp oyna
Sevgilini biliyor musun?

Âşık oynama çocuk işi
Beş adım atmaz yiğit kişi
Ayıp bunda duruşu
Sevgilini biliyor musun?

Yaşlı ninen kirmen eğirir
Sevdiğinden haber verir
Yavuklun düğün gözler
Sevgilini biliyor musun?

Yaşlı nine Tahir'e bu sözleri dedi. Tahir'in kulağını
yaşlı ninesinin sözü delip "Nine, benim sevdiğim kim
ola " diye bakıp şöyle der:

Kirmen eğiren, ey can nine
Sevgilimden haber verin
Gelin düğünü sizden isteyen
Sevgilimden haber verin.

Zühre'yi katıp söze
Doladınız dilinize
Niye öyle dedin bize -.
Sevgilimden haber verin.

Irmak gibi dolup taşarım
Merheminden şaşarım
Söyleyin varıp ulaşırım
Sevgilimden haber verin.

U dildarım kanday güzel,
Ta'rifge aytay gazel,
Aytmazeniz bolğum kesel,
Dildarımın haber berin!

Bu sözni Tahir aytdı, şunda mamasi:

- He oğlim, endi hayalin cayige keldimi? Dil-darifi Zührede. Zühreden başka kim bolar edi! Gepnin u yağıni enenden sora! Kayin bileşen. Emma enenden soraşnin hiylesi bar. Hiylesi cencel kılase... Enen kavurmaçni bir idişge salib beredi, elbette. Sen şunda kavurmaçni almaysen. Ahiri na-ilac enen kavurmaçni koli bilen beredi. Şunda sen enefinin kolini mahkem kısıb, "mene ataştırgen kız kim? Eğer aytmasefi kölinni koymaymen", deb tu-rasen. Enefinin koliden kavurmaçnifi ıssığı ötib, na-ilac hemme gepni sene aytib beredi, deb kempir mamasi Tahirge hob örgetdi. Ene endi Tahir üyige kelib, "enecan, kavurmaç yeğim keldi", deb cencel kildi. Tahirnift enesi dünyade yalgızı, körer közi, sarğayıb yatgen ferzendı, nime dese kaytarmey örğenen emesmi, derrav azrak kavurmaç kılıb, ka-sege salib bermakçı bolaverdi. Şunda Tahir:

- Kasede yemeymen! dedi. Enesi:

- Çırakkınem, bolmasa çömiçge salib bereymi? dedi.

Tahir:

- Çömiçde yemeymen! Mene kavurmaçni fakat kolin bilen ber! dedi. Enesi:

- Meyli ıskılıb seni hafe kılmasam bopti, deb kavurmaçni kaftige salib Tahirge keltirib tutgende, birden Tahir enesinin kolini mahkem kılıb, ka-vurmaç bilen kısıb turdi. Şunda enesinin koliden ıssık ötib, "dad" deb nime deydi:

Sene bunday kılıknı
Kandey bedbaht örgetdi.
Koyib yübar kölimni,
Çimilleb ıssık batdı.

Şunda Tahir: "Ene, mene ataştırgen kız kim? Suni aytmasefi, kölinni boşatmaymen!" deb, nime deydi:

Ene, beyan eylegin,
Añk ayan eylegin,
Kaldirmesden söylegin,
Mene dildar kim özi?

Kızlar içre saylegen,
Bilalmaymen, hayranmen,
Bilmekke nağiranmen,
Mene dildar kim özi?

Bilmesem perişanmen,
Menden sırnı yaşırme,
Derd-elemni taşırme!
Hasretimni aşırme!
Mene dildar kim özi?

O sevgilim nice güzel
Tarifine söyleyeyim gazel.
Demezsensiz olurum hasta
Sevgilimden haber verin.

Bu sözü Tahir dedi, o zaman ninesi:

- Hay oğlum, şimdi fikrin yerine geldi mi? Sevgilin Zühre'dir. Zühre'den başka kim olacaktı. Sözün kalanını anandan sor. Sonra anlarsın. Ama anandan sormanın hi lesi var. Hilesi, çingar çıkaracaksın. Anan kavurgayı bir kaba koyup verir elbette. Sen o zaman kavurgayı al mazsan, çaresiz anan kavurgayı eli ile verir. O zaman sen ananın elini sıkıp, "Bana yanan kız kim? Eğer söy-lemezsens elini bırakmayacağım" dersin. Ananın elinde kavurganın sıcaklığı artınca, çaresiz her şeyi sana söy-leyecek, diye yaşlı ninesi Tahir'e akıl öğretti. Hemen Tahir eve gelip "Anacığım, kavurga yiyesim geldi" diye çingar çıkardı. Tahir'in anası dünyada yalnızdı. Görür gözü, saranp giden çocuğu, ne dese çevirmeyip, derhal biraz kavurga yapıp tabağa koyup vermek istedi. O zaman Tahir:

- Tabakta yemeyeceğim, dedi. Anası:

- Gözüümün nuru, yoksa kepçeyle mi vereyim? dedi.

Tahir:

- Kepçeyle yemeyeceğim. Bana kavurgayı elinle ver, dedi.

Anası:

- Elbette, asla seni üzmemek olmaz, diye kavurgayı avucuna alıp, Tahir'e getirdiğinde, Tahir birden ana sının elini tutup kavurga ile birlikte sıktı. O zaman anasının eli yanıp "medet" diye şöyle der:

Sana böyle huyu
Hangi bedbaht öğretti?
Bırak git elimi
Çim çim sıcak battı.

O zaman Tahir: "Ana, bana yanan kız kim? Bunu demezsens elini bırakmayacağım " deyip söyler:

Ana beyan eyle
Açık ayan eyle
Hiç eksiksiz söyle
Bana sevgili kim ?

Kızlar içinde seçilmiş
Bilmiyorum, şaşkınım
Bilmekten acizim
Bana sevgili kim ?

Bilmesem perişanım
Benden sim gizleme
Derdi elemi taşıma
Hasretimni aşırma
Bana sevgili kim?

Köfilim ister bir peri,
Bilmem kimnifi kepteri.
Meyli meni karğayber,
Karğışın meife dari.
Kandey baynifi duhteri,
Mene dildar kim özi?

Bu sözni Tahir aytdi. Enesi "abba, şunca ya-
şirgenim bilen bolmadi. Bune birav ohşatib şip-
şitibdi. Endi rast gepni aytmasesem bolmas eken",
deb, Tahirge karab:

- Meyli, kölimni koygin, hemme gepni aytib
beremen, dedi.

Tahir enesinin kolini koyib yübardi. Şunda
enesi Tahirge karab nime deydi:

Tahircanim, kömilgen
Köremteni közğadin.
Nimesini aytamen, ,
Herne sırın ayt, dedin.

Bir vaktler senin hem
Gamhor atan bar edi;
Nimesini aytamen,
Heç koymesen, kaytamen.
Közğab yarsen derdimni,
Men özimni kaytamen.

Atan elnifi töresi,
Şahnin edi corasi.
Nimesini aytamen,
Ağırır köfilimyeresi.

Padşah bilen kelişib,
Bir kün va'de kılışgen.
Kuda bolış yolide,
Her ikkav köl alişgen.

Tan atdi-yu, kün ketdi,
Muradige kim yetdi?
Atan seni körmesden
Mergi meydane ötdi.

Zühre sultannin kızı,
Köylegi zer kırmızı.
Biz bolsak fakir, postek,
Közge ilermi bizzı.

Şuytib, bilsen evvelige aziz edik, ahiride har
boldik. Evvelleri, özin hem bileşen, senin hem e'ti-
barin bar edi. Hazir bolsa el közige bee'tıbarsen.
Şuytib, evvelde Karahan va'de kılgen bolsa hem
endilikde bizlerni közge ilmeydi. Undan köre, endi
menden bu geplerni bildingü, esin baride estegine
Zühre deb ağız açmay koyakal! Vakti saati bilen
bizge hem bir özimizge ohşagen alakır postek ta-
pıler, dedi.

Gönlüm ister bir peri
Bilmem kimin güvercini
İstersen beni ayıpla
Ayıplaman bana çare
Hangi ağanın kızı
Bana sevgili kim?

Bu sözü Tahir söyledi. Anası "Eyvah bunca giz-
lediğim boşa gitti. Buna biri akıl öğretmiş. Şimdi doğ-
ruyu söylemezsem olmaz" diye Tahir'e:

- Tamam, elimi bırak, her şeyi söyleyeceğim, dedi.

Tahir annesinin elini bıraktı. O zaman Tahir'e an-
nesi şöyle der:

Tahircanim durgun
Issıkğölü uyandırdın
Nesini söyleyeyim
Bütün sim de, dedin.

Bir vakitler senin de
Çilekeş baban var idi
Nesini söyleyeyim
Hiç bırakmazsın döneyim
Deşersen derdimi
Ben kendimi neyleyeyim.

Baban elin önderi
Şahın idi veziri
Nesini söyleyeyim
Ağırır gönül yarası.

Padişah ile gittiler
Bir gün vaad ettiler
Dünür olma yolunda
İkisi de anlaşılar.

Tan attı gün gitti
Muradına kim yetti
Baban seni görmeden
Öbür âleme göçti.

Zühre, sultanın kızı
Sevdası altın kırmızı
Biz ise fakir yoksul
Göze alır mı bizi.

Böyle, bilsen önce aziz idik, sonra hor olduk. Ön-
celeri sen de bilirsin, senin de itibarın var idi, şimdi ise
halkın gözünde itibarın yok. Bu şekilde, Karahan önce
söz vermişse de şimdi bizi gözü görmüyor. Ona göre,
şimdi benden bunları öğrendin, aklın varken fısıltıyla
bile Zühre diye ağzını açma. Vakti saati gelince bize de
kendimize yakışan bir fukara bulunur, dedi.

Tahir enesiden bu sözlerni eşitib öylese, bir hisabden enesinin gepi hem toğrı. He, aytmak^i, Tahirni evvelleri mektebde balaler hem, moüasi hem Tahircan deb siyleşer edi. Zühreay bilen bir kitabden sabak okir edi. Sofirak, nime boldi-yu, balaler hem, mollası hem Tahirni pişildak, deb hakaret kıladigen bolib kaldı. Tahir "men pişildakmikenmen", deb şunca özini tetkese hem bolmadi. Ahiri Tahir mektebden savidi. Eiu- endi Tahir mektebge barişden köre, köprak sepay ve beşpay oynaşni yahşi köredi.

Şuytib, Tahir endi yeçilmegen cumbaklerni yeçdi. Undan keyin kaday kılıb özini mektebge bargenini özi hem bilmey kaldı. Balaler:

- Tahir pişildak kelyapti, yana insafge enib, aşık oynaşden tevbe kılıbdi şakuli, dediler.

Şunda Zühreay balalerge karab nime dedi:

Zinhar külüvçi bolmanler,
Gepni ilgüvçi bolmanler!
Bilermanler köp cehande
Özin bilgüvçi bolmanler!
Köpik bolar suv yüzide,
Gep yürer merdnin izide.
Başın korsem boş kedidey,
Ba'zinifi aklıközide.

Altın betin perde alsın!
Bir nece nazardan kalsın!
Bilmegenler tepib otsın!
Bilgenler koynige salsın!

Bu sözler Zühre gazeli:
Tahir yiğitler gözeli.
Biravge lakab takaybermes,
Kim bolsa sözi mezeli.

Bu sözni Zühreay aytdı. Balaler bir-birlerini türtişib, indemey kaldılar. Ene şuytib, ayden ay, yıldan yıl ötgen sayın, Tahir bilen Zühre bir-birlerige koşımçe muhabbet arttirdiler.

Künlerden bir kün Gülhavuz /boyide/ Tahir bilen Zühre bir-birlerige duç kelib kaldılar. Şunda birni Zühre, birni Tahir aytib nime deydi:

Tahir: Eşik aidi Gülhavuz,
Gül termekke keldik biz,
Gülni behane kılıb,
Oynaşmakke keldik biz.

Zühre: Gülhavuznifi tali bar,
Zührenin cemali bar.
Gülhavuznifi suvige
Yuvsa, ketmes hali bar.

Tahir annesinden işitip düşünse, bir bakıma annesinin dedikleri doğru. Tahir'i önceleri okulda çocuklar da, hocası da Tahircan diye sayarlardı. Zühre ile aynı kiptan ders okurdu. Daha sonra ne olduysa çocuklar da, hocası da Tahir'e pişildak diye hakaret eder olmuşlar. Tahir "Ben pişildak mıyım?" diye o kadar kendini savunsa da olmadı. Sonunda Tahir okuldan soğudu. Şimdi Tahir okula gitmektense, üç ayak ve beş ayak oynamayı daha iyi görüyordu.

Bu şekilde, Tahir şimdi çözülmemiş bilmeceleri çözdü. Ondan sonra nasıl edip okula varacağını kendi de bilmedi. Çocuklar:

- Tahir pişildak geliyor, yine insafa gelip, aşık oynamaya tövbe etmiş gibi, dediler. O zaman Zühre çocuklara dönüp şöyle der:

Sakın gülücü olmayın
Sözü kırıcı olmayın
Bilgiciler çok dünyada
Sen bilici olma.

Köpük olur su yüzünde
Söz yürür merdin izinde
Başını görsem boş kabak gibi
Bazısının aklı gözünde.

Altın yüzünü perde alsın
Nice nazardan korusun
Bilmeyenler tepip geçsin
Bilenler koynuna alsın.

Böyle söyler Zühre gazeli
Tahir yiğitler güzeli
Birine lakap takıvermez
Kim ise sözü mezeli.

Bu sözü Zühre söyledi. Çocuklar birbirine dürtüp, ses çıkarmadan durdular. Böylece, aydan ay, yıldan yıl geçtikçe, Tahir ile Zühre birbirlerine karşı muhabbetlerini arttırdılar.

Günlerden bir gün Gülhavuz kenarında Tahir ile Zühre birbirlerine rastladılar. Orada bir Zühre, bir Tahir söylemişler:

Tahir: Eşik önü Gülhavuz
Gül dermeye geldik biz..
Gülü bahane edip,
Oynaşmaya geldik biz.

Zühre: Gülhavuzun dalı var.
Zühre'nin cemali var.
Gülhavuzun suyunda
Yıkasa, gitmez hâli var.

Tahir: Gülhavuzde gül terey,
Suvde aksın, bir körey.
Sene berer malım yok.
"Ber", desen, canım berey.

Zühre: İşim yok malın bilen,
Derdim bar halin bilen.
Menin derdim: özin hem,
Lebdegi balın bilen.

Tahir: Atan bilse öldirer,
Düşmanımni küldirer.
"Sene könül berdi", deb,
Yürek-bağrım tildirer.

Zühre: Atam bilse, Tahircan,
Mene hem bermes aman.
Dem bu demdir, ganimet,
Sene kurban Zührecan.

Tahir: Tikenı bar gülınını,
Uzatalmem kölimni.
Faket gülifi körkige
Bergim keler dilimni.

Zühre: Bergin mene kölinni,
Bergen bolsan diliftni.
Bergenden sofi diliftni,
Kim kaytarar kölinni.

Tahir: Kolginenden uşleşem,
Dilginemni huşleşem.
Kanı edi, Zührecan,
Bergen almen tişleşem.

Zühre: Bergenden key dilimni,
Uşleyber-de kölimni.
Seni deymen, Tahircan,
Savurse-de külimni, -

Tahir: Gülhavuzda gül dereyim
Suda aksını bir göreyim
Sana verecek malım yok,
Ver desen, canımı vereyim.

Zühre: İşim yok malı n ile
Derdim var hâlin ile
Benim derdim sende
Dudaktaki balın ile.

Tahir: Baban bilse öldürür
Düşmanımı güldürür
Sana gönül verdi diye
Bağrımı dildirir.

Zühre: Babam bilse Tahircan,
Bana da vermez aman
Dem bu demdir, ganimet,
Sana kurban Zührecan.

Tahir: Dikenı var gülünün
Uzatmam elimi
Senin gül güzelliğine
Veresim gelir gönlümü.

Zühre: Ver bana elini
Vermişsen gönlünü
Verdikten sonra gönlünü
Kim çevirir elini.

Tahir: Elceğizinden tutsam
Gönülcüğümü sevsem
Haydi Zührecan
Verdiğin elmayı dişleşem.

Zühre: Verdikten sonra gönlümü
Tutuver elimi
Sana derim, Tahircan
Savursa da külimü.

deyişib, Tahir bilen Zühre könül alışib, bir-
birlerinin egnige köl salışib, Gülhavuzge tüşgen sa-
yeleriğe bakışib turardiler...

*

"Tahir ve Zühre" Özbek halkı içinde en çok, en
geniş yayılan hem masal, hem destan özelliğiyle
meşhurdur. Bir genelleme yaparsak, Tahir ve
Zühre hakkındaki masallar ve destanlar bütün Tür-
kistan halklarında, Tataristan'da, Azerbaycan'da da
çok yaygındır.

Özbek halk yaratıcılığında, Tahir ve Zühre
arasındaki samimi, facialı muhabbet hakkındaki
masal ve destanların bir çok varyantlarına rast-
lanır. 17-18. asırlarda bu masal çerçevesinde Türk-
men şairi Mullanefes, şair Sayyadiy "Tahir ve
Zühre" destanını yazmış (1938). Bu eser "Özbek

diyerek, Tahir ile Zühre gönül alıp gönül verip, bir-
birlerinin omuzuna el atıp, Gülhavuza düşen gölgelerine
bakışıyorlardı...

*

Film" yapımcıları tarafından sinema filmi hâline
getirilmiştir (1945). Şimdiye kadar bu iki eser,
"Tahir ve Zühre"nin de hem müzikli drama, hem
sinema filmi varyantları halk tarafından sevilerek
seyredildi. Tahir ve Zühre efsanesi, masalı halk
arasında o kadar çok yayılıp, halkın gönlüne de-
rinlemesine sinmiş ki, Özbekistan'ın pek çok ye-
rinde bu iki sevgilinin, hatta onların feci hayatına
sebepe olan Kara Batır'ın da kabirleri var. "Tahir ve
Zühre" mevzuundaki masal ve destanlar Özbek
dilinde bir çok kez basılmıştır.

Tahir: Gülhavuzde gül terey,
Suvde aksın, bir körey.
Sene berer malım yok.
"Ber", desen, canım berey.

Zühre: İşim yok malın bilen,
Derdim bar halin bilen.
Menin derdim: özin hem,
Lebdegi balın bilen.

Tahir: Atan bilse öldirer,
Düşmanımni küldirer.
"Sene könül berdi", deb,
Yürek-bağrım tildirer.

Zühre: Atam bilse, Tahircan,
Mene hem bermes aman.
Dem bu demdir, ganimet,
Sene kurban Zührecan.

Tahir: Tikenı bar gülınını,
Uzatalmem kölimni.
Faket gülifi körkige
Bergim keler dilimni.

Zühre: Bergin mene kölinni,
Bergen bolsan diliftni.
Bergenden sofi diliftni,
Kim kaytarar kölinni.

Tahir: Kolginenden uşleşem,
Dilginemni huşleşem.
Kanı edi, Zührecan,
Bergen almen tişleşem.

Zühre: Bergenden key dilimni,
Uşleyber-de kölimni.
Seni deymen, Tahircan,
Savurse-de külimni, -

Tahir: Gülhavuzda gül dereyim
Suda aksını bir göreyim
Sana verecek malım yok,
Ver desen, canımı vereyim.

Zühre: İşim yok malı n ile
Derdim var hâlin ile
Benim derdim sende
Dudaktaki balın ile.

Tahir: Baban bilse öldürür
Düşmanımı güldürür
Sana gönül verdi diye
Bağrımı dildirir.

Zühre: Babam bilse Tahircan,
Bana da vermez aman
Dem bu demdir, ganimet,
Sana kurban Zührecan.

Tahir: Dikenı var gülünün
Uzatmam elimi
Senin gül güzelliğine
Veresim gelir gönlümü.

Zühre: Ver bana elini
Vermişsen gönlünü
Verdikten sonra gönlünü
Kim çevirir elini.

Tahir: Elceğizinden tutsam
Gönülcüğümü sevsem
Haydi Zührecan
Verdiğin elmayı dişleşem.

Zühre: Verdikten sonra gönlümü
Tutuver elimi
Sana derim, Tahircan
Savursa da külmümü.

deyişib, Tahir bilen Zühre könül alışib, bir-
birlerinin egnige köl salışib, Gülhavuzge tüşgen sa-
yelerige bakışib turardiler...

* *

"Tahir ve Zühre" Özbek halkı içinde en çok, en
geniş yayılan hem masal, hem destan özelliğiyle
meşhurdur. Bir genelleme yaparsak, Tahir ve
Zühre hakkındaki masallar ve destanlar bütün Tür-
kistan halklarında, Tataristan'da, Azerbaycan'da da
çok yaygındır.

Özbek halk yaratıcılığında, Tahir ve Zühre
arasındaki samimi, facialı muhabbet hakkındaki
masal ve destanların bir çok varyantlarına rast-
lanır. 17-18. asırlarda bu masal çerçevesinde Türk-
men şairi Mullanefes, şair Sayyadiy "Tahir ve
Zühre" destanını yazmış (1938). Bu eser "Özbek

diyerek, Tahir ile Zühre gönül alıp gönül verip, bir-
birlerinin omuzuna el atıp, Gülhavuza düşen gölgelerine
bakışıyorlardı...

*

Film" yapımcıları tarafından sinema filmi hâline
getirilmiştir (1945). Şimdiye kadar bu iki eser,
"Tahir ve Zühre"nin de hem müzikli drama, hem
sinema filmi varyantları halk tarafından sevilerek
seyredildi. Tahir ve Zühre efsanesi, masalı halk
arasında o kadar çok yayılıp, halkın gönlüne de-
rinlemesine sinmiş ki, Özbekistan'ın pek çok ye-
rinde bu iki sevgilinin, hatta onların feci hayatına
sebepe olan Kara Batır'ın da kabirleri var. "Tahir ve
Zühre" mevzuundaki masal ve destanlar Özbek
dilinde bir çok kez basılmıştır.

